

ЛЕГЕНДА О КОНСТАНТИНОВОМ СЧУ

Владавина римског цара Константина Великог, рођеног у тадашњем Наису (Naissus), данашњем Нишу, 27. фебруара почетком осме деценије трећег века, највероватније у периоду између 271. и 273. године, обележила је историју римског царства првих деценија четвртог века и пресудно утицала на даљи ток римске и европске историје. Премда није поуздано утврђена година Константиновог рођења, друга битна биографска факта су добро позната, а његов велики историјски значај био је повод да се о његовој личности и догађајима у којима је учествовао испреду и бројне легенде.¹ Настали из потребе за фиктивним, њихови чудесни садржаји имали су зависно од свог карактера и одређену социјалну, духовну и идеолошку функцију.

Константинов животни пут обележиће борбе за већом влашћу у тренутку када га је римска војска после очеве смрти 25. јула 306. године у британском граду Јорку прогласила за цара, у рангу августа. Не прихватајући тадашњи Диоклецијанов принцип тетрархијске власти, започео је рат против својих савладара. Уклањањем Максимијана Херкулија 310. године, исказује претензију да се осамостали и низом потоњих победа над својим супарницима успева да завлада најпре западним а потом и источним делом римског царства. У опису тог победничког пута истичу се необични, чудесни догађаји који су добијали различита значења и тумачења. Незасновани на фактима да би се могли сматрати неоспорним, забележени су и нашли су своје место у писаним изворима из којих се некритички наводе као стварни догађаји. Поставши предмет веровања, схватани су као истина чије контекстуално сагледавање открива њихово другачије значење.

Један од тих догађаја збио се, према легенди, на Константиновом путу из Марсеја у Трир када је посетивши неименовани Аполонов храм доживео мистичко искуство у којем му овај бог открива да ће бити владар света.² Тим пророчанством истиче се заправо наклоност великог бога према

¹ Одрастао у свом родном месту, младост је провео у источном делу царства на Диоклецијановом двору у Никомедији. Према легенди, сматра се да је он и потомак Клаудија II Готског (268-270), који је наредио убиство св. Валентина 269. године.

² Анонимни аутор панегирика Константину, из 310. у Треверској Аугусти

цару у остваривању његових будућих планова. Цар ће га славити у лику Непобедивог Сунца (Sol Invictus) који ће бити његов заштитник и пратилац. Тај савез је добио и непосредну ликовну и материјалну потврду будући да је од 310. године приказан и на Константиновом златном новцу названом *solidus* због ликовне представе сунца на њему.³ Веза са Аполоном, грчким, али и римским богом сунца, прорицања, медицине и других врлина, истиче се у деликатном тренутку Константиновог настојања да свој владарски легитимитет изгради на новој идеолошкој основи. Та основа се открива из анонимног латинског панегирика који му је био упућен, након његовог уклањања Максимијана Херкулија, раскидања са тетрахијским осномом владања и настојања да успостави принцип наследног права подржан и одобрен од стране бога.⁴ У тежњи да се осамостали као владар, он одбације претходно и успоставља ново начело легитимитета. Истичући своје право на престо као син дивинизованог Констанција I Хлора, Константин је легитимност наследног права настојао да потврди и ојача божанским ауторитетом Аполона.

Друго значајно духовно искуство везано за визију и сновиђење, о којем говоре извори, догађа се такође у значајном политичком тренутку. Осигуравши се савезом са Лицинијем, владарем подунавља и Балкана, Константин је почетком 312. године са око 40 000 војника кренуо преко Алпа на Апенинско полуострво у рат против Максенција. После победе у бици код Вероне постаје господар северног дела овог полуострва. На вест о поразу своје војске, Максенције налази сигурност иза римских зидина, али поштујући савет пророчице излази из града да би се сукобио с Константином. Максенција војска, од око 100 000 војника, била је знатно бројнија од његове, али је Константин однео значајну победу. Непосредно пред битку код Милвијског моста, према писаним изворима, збио се догађај који је, како се сматра, ушао у легенду.⁵

Тежња да осветлимо управо тај догађај и одговоримо на питање да ли је догађај прерастао у легенду или се легендом замењује догађај, упућује нас на референтне изворе чија неусклађеност отвара додатна питања о њиховој валидности и аутентичности. Наиме, док Лактанције само износи податак да је Константин у сну, у ноћи пред битку, добио налог да Христовим монограмом као небеским знаком обележи штитове својих војника пре боја,⁶ према Евсевију Цезаријском, Константиновом

(Трир, Немачка), *Pan. Lat.* VII (VI).

³ Будући да су војници добијали плату у овом новцу, од његовог назива потиче енглеска реч за војника (*soldier*) као и реч солидан, у значењу сигуран, добар.

⁴ П. Лемерле, *Константинова хришћанска и источњачка монархија*, у: Зборнику о Константину Великом: Војсковођа, цар, светац, Ниш 1997, 38.

⁵ Р. Радић, *Константин Велики - надмоћ хришћанства*, Београд 2010, 91.

⁶ Лактанције, „О смрти прогонитеља“, Глава XLIV, *Источник*, 42, Београд, 2002, 147. Текст гласи: „Константин је у сну опоменут да на штитове упише небески симбол и тако заподене битку. Он учини како му је наложено и преко слова Х стави (I) чији је врх заобљен и тиме на штитовима напише Христово име.“ - Овај симбол има и своје дубље порекло, јер се јавља у египатској традицији у виду знака трију укрштених линија. У том смислу се и може говорити и о његовом архетипском значењу.

биографу, који му је, наводно под заклетвом, после неколико година од самог догађаја испричао свој доживљај, сновиђењу претходи визија односно провиђење светлосног крста на небу изнад којег су биле речи: „овим побеђуј“. ⁷ Како се наводи у овој биографији, визија је дошла као одговор на Константиново тражење божје помоћи и након молитве коју је упутио Господу Богу. ⁸

Лактанције⁹ и Евсевије¹⁰ су хришћански аутори у чијим текстовима се наглашава аргумент божјег чуда које се исказује својом супериорношћу у односу на претходна паганска веровања. Када је реч о самом тексту сна, онда је уочљива разлика између верзија које износе поменути аутори. Лактанције најпре објављује тај сан, а Евсевије га надграђује. У оквири свог апологетског односа према хришћанству, Лактанције је мотивом сна назначио његов значењски потенцијал који ће се потом развити у легенду о божјем чуду и Константиновом мистичком преобраћењу. У односу, дакле, на Лактанција који износи само Константинов сан као језгро легенде, Евсевије указује да сну претходи колективна визија Христовог монограма на небу, коју су доживели и војници. Износећи непроверљив Константинов доживљај сна у којем је пред битку добио важну поруку о томе како да победи, Лактанције не помиње колективну визију као битан догађај који је претходио овом сну. У том смислу и питање реалности тог догађаја добија одговор у спорној аутентичности Евсевијевог описа као и самог Константиновог житија које му је приписивано. Због очигледних контрадикторности и накнадног дописивања, оправдане сумње су изражене одређењем аутора овог списка као Псеудо Евсевија. ¹¹ Уколико бисмо применили критеријум научности по којем се валидност садржаја из једног потврђује другим извором, онда се суочавамо са различитим садржајима из наведених извора. У проширеном контексту, не налазимо да је било ко други од учесника тог масовног догађаја потврдио описани

⁷ Евсевије (Јевсевије, Еузебије) Цезаријски, *Константинов живот*, у: зборник о Константину Великом, 15. Текст гласи: „Он рече да око поднева, када дан већ поче да се смирује, он виде сопственим очима светлосни знак у виду крста на небу, изнад Сунца, са натписом: За ову победу. Он би задивљен овим призором, а такође и његова армија, која посведочи ово чудо. И док је он размишљао о значењу тог привиђења, ноћ се изненада спусти; тада му се у сну појави Исус Христос са истим знаком који је већ видео на небу, наредивши му да направи сличан знак и да га користи као заштиту у свим окршајима са непријатељем“.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Лактанције (250 - 320) је након прихватања хришћанства постао жестоки критичар паганства и бранилац хришћанске цркве. Био је учитељ Константиновог сина Криспа, а у наведеном делу, из 318. године, први пут је описао Константиново сновиђење као наговештај његове победе над Максенцијем у бици код Милвијског моста.

¹⁰ Евсевије Цезаријски (263 - 339), од 311 је епископ у Цезарији, Палестини, аутор десетотомне *Црквене историје*. Као хришћански писац, веома наклоњен Константину, оптужио је Лицинија да је прогонио хришћане. Та оптужба долази у време сукоба Лицинија и Константина, и представља подршку коју је том приликом Евсевије пружао Константину.

¹¹ Упор. П. Лемерле, *ibidem*, 37.

догађај појављивања Христовог знака на небу са исписаном поруком, а током наредних векова ништа се слично није догодило да би се могло упоредити са садржајем из извора. У том смислу и његово тумачење претпоставља другачији приступ.

Имајући у виду идеолошко-политички амбијент у којем је обликована представа о Константину Великом, ово дело написано је првенствено за потребе цркве, а тек потом је постало један од најважнијих извора за упознавање његовог живота. Описани у контексту поменутих збивања која претходе бици код Милвијског моста, догађај колективне визије и сновиђење добили су значење позитивног знамења. Неоспорна је ауторска тежња да се индивидуално искуство, тј, сан, учини убедљивијим тако што му се даје шире социјално значење описивањем и колективне визије која му претходи. У тој тежњи се оцртава необични амбијент у којем ће експлицитно значење Христовог монограма бити изражено речима: „In hoc signo vinces”, „У овом знаку ћеш победити“. Премда се у овом опису истиче и шири контекст, средиште његовог значења је везано за индивидуално искуство самог сна у којем се Константину јавља Исус Христос са јасним тумачењем визије и препоруком како да оствари победу. У равни фактичког, као што је битка која се догодила, спорност извора које се приписије Евсевију Цезаријском доводи у питање поменути догађај који је прерастао у легенду, али још увек не оспорава Константинов сан и његово сновиђење.

Несумњиво је да се овај сан сматра једним од најзначајних у историји људске културе. Међутим, попут снова у *Новом завету*, о којима имамо само информацију, али не и целовит опис, који би их у равни рецепције учинио и потенцијалним читалачким доживљајем, и овај сан осим оскудног податка није целовито и адекватно саопштен, односно препричан. Иако сведен на неупитну информацију у коју се верује као неопозиву истину и израз божје промисли, садржај тог сна поставља најпре питање свог тумачења које подразумева и одговор на то да ли је он аутентичан, доживљен или је измишљен. Како литерарна вредност сна не зависи од његове аутентичности, већ првенствено од начина на који је он испричан, убедљивост коју има Константинов сан и некритичност с којом је прихваћен чини га и данас живим и актуелним. Тој убедљивости највише је допринео и спорни Евсевијев опис који је проширен и обогаћен визијом, као колективним сном, Христовог монограма на небу и експлицитном поруком његовог значења. Потоњи сан само потврђује и проширује ту поруку мистичким елементом непосредног доживљаја Христа и његове препоруке за обележавањем штитова Константинових војника.

Будући да експлицитно потврђује позитивно значење симбола у визији пред битку и да је најавио исход догађаја који ће се потом догодити, Константинов сан спада у пророчке снове и попут других идентичних снова представља објаву божје тајне, која подстиче на тумачење. У манифестној равни тог сна, Исус открива сневачу будућност за чије је остварење потребно да учини оно што му је наложено. Откривањем будућности помера се временски хоризонт и проширује граница спознатог света. Порука која је помогла Константину да победи даје овом сну

пророчки карактер. С обзиром на то да њиме Бог објављује сневачу исход неизвесне скорашње битке, овај сан спада у ону врсту снова које би, према Јунгу, требало означити великим. Међутим, пророчки снови неоспорне аутентичности веома су ретки, а да и у њима има извесне произвољности, случајности и конструкције доказивано је још у античким временима. Такви снови, према Аристотеловом мишљењу, не потичу од бога, већ су резултат случајности и вероватноће по којима се у мноштву сањаних садржаја нађу и они који се остварују на јави, па је због тога и погрешно сматрати их пророчким. Иако овакво тумачење важи за неке снове и њихову потврду у реалности, оно се не може применити и на Константинов сан, јер се у њему сањано не остварује случајношћу и вероватноћом, већ се експлицитно наговештава оно што ће се догодити. Јасна порука која се као таква прихвата и потом потврђује у стварности изражава, заправо, ауторитет божјег гласа. Настојећи да протумачи такав глас у пророчким сновима, Фројд истиче да се под њим, у ствари, крије глас сневачевог личног несвесног. Када у сну откривамо затурену ствар где се налази, а то сазнање се потврди у стварности, онда то само показује да наше несвесно зна више од нашег свесног које има отпор према ономе што зна и зато га потискује. Несвесно, дакле, конструише „пророчки сан“ да би открили у будућности оно што притајено желимо, па нам ти снови не откривају будућност већ нашу прошлост. И у другим тумачењима ових снова, истиче се механизам откривања потиснутог аспекта стварности који је од користи сневачу у реалном животу.¹²

Значај несвесног у конструисању порочких снова, упућују на спонтан процес аутентичног доживљаја. Међутим, такав сан, не мање убедљив од доживљеног, може се и измислити и свесно конструисати. Да ли је у наведеним списима реч управо о једном таквом сну из наведених списа који се сматра пресудним у Константиновом животу?

Уколико сагледамо све чиниоце Константиновог сна, онда је његово одређење пророчког условљено оним елементима конструкције који акценат са наднаравног, божанског гласа, стављају на свестан и рационално мотивисан процес. Резултат тог процеса је легенда, којом се тумачи војна победа постигнута наклоношћу хришћанског бога, идентична легенди која говори о његовој визији паганског бога Аполона. Прва визија имала је политички значај у Константиновом настојању да легитимише своју власт, док је његово сновиђење с јасном поруком о исходу битке са Максенцијем зачетак нове идеологије засноване на хришћанству која се открива у спорној аутентичности скривеној иза убедљиве хришћанске легенде.

Да бисмо дошли до аргумената који могу потврдити овај став размотрићемо наведене записе и у контексту непосредних факата везаних

¹² Сматрајући да таквим сновима сневач постиже заштиту, остварује сигурност и надмоћ, Адлер је указао да наше несвесно креира сан да би поверовали у његову пророчку моћ и избегли опасне животне ситуације. Премда на јави долази до исправних процена других и самог себе, човек их свесно не препознаје и потискује их у несвесно. Међутим, када се у сну окрене свом унутрашњем свету, он, према Фрому, може јасније да опазе и препозна одређене симптоме свог здравственог стања и притајене намере појединаца са којима комуницира.

за начин на који је обележена ова победа. Тролучни Константинов славолук у Риму, подигнут у периоду од 312 до 315. године недалеко од Колосеума поводом победе код Милвојског моста, без икаквих је знакова и симбола који би указивали на то да је победа постигнута уз помоћ хришћанског Бога.¹³ У натпису на славолуку истиче се да је победио захваљујући божјој помоћи, али је тај уопштени реторички израз остао без конкретног значења које би указивало на захвалност хришћанском богу за постигнуту победу. Уколико је, према наведеној легенди, наредио својим војницима да ставе Христов монограм на своје штитове као знак под којим ће победити, онда је неоспорно да као победник у одсудном боју не би одустао од обавезе да оно што је битно допринело његовом успеху и прикаже на свом славолуку. Међутим, на овом највећем и скулптурама најукрашенијем славолуку антике,¹⁴ битка је рељефно приказана само на једном малом фризу, док је на тондама на ужој страни споменика представљен залазак Селене, богиње месеца, и рађање Сола, бога сунца. Према се представе ових богова тумаче изразом паганских веровања сенатора који су потврдили одлуку о подизању славолука, цар који је победио свог супарника и потом био један од главних актера доношења акта о верској толеранцији не би исказао своју немоћ тиме што би одустао од представљања знака и симбола Бога који му је помогао. Уколико је доношење *Миланског едикта* већ следеће 313. године био знак захвалности за божју наклоност, онда је било логично и обавезно да се хришћански знак симболично представи на славолуку који ће тек након две године бити завршен. Несхватљиво је да знаком којим је обележио штитове својих војника и под којим је победио не обележи и славолук подигнут у име те победе. Зар законским успостављањем верске толеранције и изједначавањем хришћанства с другим религијама, није омогућено и цару да исказе на свом славолуку захвалност Богу који му је пресудно помогао у борби? Одсуство хришћанског симбола под којим је победио, неспојиво је са Константиновим карактером, енергичношћу и одлучношћу која га је водила до свих дотадашњих и будућих победа. Како то да се на овом славолуку изграђеном од делова других грађевина није нашао и најбитнији хришћански елемент који би његовом синкретичком духу дао суштинско обележје већ прокламоване верске толеранције?

Приказима Селене и Сола као јединим религијским симболима на славолуку, фактички је изражен тадашњи Константинов однос према религији. Они су јасан показатељ његовог поштовања култа сунца, који истовремено говори да је хришћанска легенда о његовом сновиђењу непосредно пред битку створена касније. У спорном спису Евсевија Цезаријског о великој римској базилици подигнутој, односно завршеној у време Константина, наглашава се да је нови владар одмах након уласка у Рим наредио „да се знак Спаситељеве љубави стави у руке статуе

¹³ С. Радојчић, *Фреска Константинове победе у цркви Св. Николе Дабарског*, у: Одабрани чланци и студије 1933-1978, Београд, Нови Сад 1982, 46.

¹⁴ Због његовог бржег завршетка узети су украси са Трајановог форума, Хадријановог тетрапилона и славолука Марка Аурелија, а рељефима из других раздобља изражен је однос према позитивној традицији на којој је Константин заснивао свој владарски ауторитет.

направљене по његовом лику“. Заиста, кад његова статуа би постављена у најнасељенијем делу Рима, са Спаситељевим знаком у десној руци, он им нареди да угравирају овај натпис на латинском језику: „Посредством овог знака, истинским доказом части, спасих и скинух тирански јарам са нашег града; поврх тога, ослободих и вратих стару славу и сјај сенату и Римском народу“.¹⁵

Наведени текст се односи на постављање Константиновог монументалног кипа од 12,5 метара у највећу апсиду новоизграђене базилике у Риму 313. године. Будући да је грађевну започео још Максенције 306. године, а довршио Константин 312. године, огроман Константинов кип сигурно није могао да буде постављен 313. године, јер је његова израда несумњиво трајала знатно дуже, па су и спаситељев знак и потоњи натпис могли да буду постављени тек касније. Да није тако, онда би и на славолуку изграђеном после тог времена био препознатљив хришћански знак. Будући да таквог обележја нема, завршетак кипа и постављање божанског знака у његовој десној руци сигурно долази након изградње славолука 315/316. Од тада и почиње да се формира легенда о Константиновој визији и његовом сну, чији се пророчки карактер са јасном идеолошком функцијом заснива на прорицању догођеног.

Константинова победа у бици код Милвијског моста спада међу најважније, али је само једна од бројних које је он извојевао током тридесет година ратовања. Не изгубивши ни једну битку, остао је војнички непобедив, а ратни подвиг остварен у бици против Максенција протумачен подршком више, божанске силе, био је повод веровању у божју наклоност према првом хришћанском цару, што је постао и додатни мотив за победе у потоњим биткама. У том смислу је и легенда о његовом сновиђењу временом добијала на значају.

Иако је један од битних принципа сна премештање реално доживљених садржаја у потпуно другачији контекст, сам сан се може преместити из једног у други животни период, односно из мање значајног у битнији историјски контекст и тиме му се увећати значај. Легенда о Константиновом провиђењу Христовог монограма на небу и потоњем сновиђењу да ће у том знаку победити створена је након битке код Милвијског моста. Из тог каснијег времена потиче можда и овај његов аутентичан доживљај пре неке друге битке који је потом само премештен у раније време и везан за важан догађај. Међутим, без обзира на то да ли је реч о измишљеном или помереном сну, ефекат његовог деловања на стварност био је сразмеран убедљивости с којом је представљен и протумачен. Описан као непосредни догађај пред одсудну битку, он је добио тумачење исказано у потврди значаја хришћанства у римском царству. Протумачен као реалан, тај сан је постао део колективних представа, односно сна у који се поверовало као неоспорни догађај. Да је тај сан део и наше реалности потврђено је некритичким односом према овој легенди која је у 2012. добила у Нишу и своје споменичко обележје. Наиме, у намери да се целовито обележи 1700-та годишњица доношења Миланског едикта

¹⁵ Е. Цезаријски, *Црквена историја*, у наведеном зборнику, 17.

2013. године, у родном месту цара Константина подигнут је и споменик његовој легенди схваћеној као стварни историјски догађај. Као што је ова легенда о Константиновом сну постала чинилац његове нове владарске идеологије, тако је и њена данашња некритичка рецепција повод слављењу и самопотврђивању актуелне локалне власти.

У представљању и тумачењу овог сна примењен је познати поступак ретропрорицања, односно прорицања уназад при чему је догађај са већ познатим исходом представљен у светлу индивидуалног доживљаја и појаве који су га предсказали. Том политиком провиђења наговештај будућег догађаја приказан је као оноземалска, божанска порука цару који је добио подршку и помоћ за остварење својих потоњих политичких циљева. У оваквом односу према будућности, моћ предвиђања постаје утолико ефектнија уколико се сагледа у контексту њеног стварања. Како је нетачно схватање о непремостивој разлици између тумачења и активности усмерене ка мењању света превазиђено адекватним сагледавањем тумачења као првим битним кораком ка мењању света,¹⁶ показало се да и одговарајућег тумачења сна зависи могуће остварење његовог симболичког набоја. Уколико се његовој вишезначности да извештан денотативни смер, суочавамо се са моћи аутосугестије и веровања у дешавање очекиваног. Тада се и обистињује старозаветна мудрост да од тумачења наговештеног зависи шта ће нам се догодити,¹⁷ а начин на који се тумачи прошли догађај одређује потенцијал мењања будућности. Тај потенцијал везан је за идејну сферу, односно религијска схватања и веровања која могу учинити неупитним будуће одлуке победника као носиоца власти. Када је сугерирана причом и потврђена успешност прорицања већ догођеног, онда та религијска схватања постају основ веровању у прорицању и будућих догађаја.

Константинова тежња да своју власт прошири, добија, дакле, снажно упориште у приписаном му провиђењу и сновиђењу као натприродном чиниоцу подршке у остварењу жељене будућности и претензије да овлада светом. Будући да увек побеђује онај који је у датом тренутку спремнији, храбрији и мотивисанији од противника, овај поступак ће се показати ефектним у потоњим Константиновим борбама. Супарнику се тиме стављало до знања да против себе има и вишу, божанску силу, што је требало да га демотивише и уједно буде снажан подстицај сопственим снагама у борби до коначне победе.

Као што је тумачење Константинове визије Аполона било у функцији потврде актуелног култа и објаве да има подршку бога, тако је и потоње тумачење хришћанског сновиђења било у функцији стварања нове владарске идеологије са израженим критичким односом према дотадашњој паганској религији и њеном схватању судбине. Визија и сан су везани за битку код Милвијског моста да би се хришћанско провиђење показало истинитијим од сибилског пророштва. Протумачен сновиђењем,

¹⁶ М. Ђурић, *Ниче и метафизика*, Београд 1984, 343; *Искусство разлике*, Београд 1994, 210.

¹⁷ *Стари завет*, Књига постанка, 41, 13. *Свето писмо Старога и Новог завјета*, Британско и инострано библијско друштво, Београд 1992.

небески знак божјег провиђења сугерише одлуку која укида неизвесност и постаје пресудна за сам исход важне и преломне битке. Ситуација је утолико убедљивија што се у Лактанцијевом опису имплицитно евоцира Цезарево понашање након одлуке да пређе Рубикон и из Галије крене ка Риму. Цезареве речи: „Коцка је бачена“, упућују на одлучност да се прекорачењем границе оствари жељени циљ, а истоветну одлучност исказује и Константин када се упутио у бој са Максенцијем. Упркос охрабрујућим пророчанским саветима из Сибилиних књига, које је пред битку добио Максенције, Константиново сновиђење треба да потврди да је подршка хришћанског Бога јача од помоћи паганских сила. Својом одлуком усаглашеном са божјим провиђењем Константин исказује другачији однос према будућности, што указује на могућност превазилажења судбине и веровање у њену неминовност. Максенције се придржавао поруке добијене од пророчанства да ће погинути напусти ли градске зидине, али је након народног незадовољства и консултовања Сибилиних књига сазнао да тога дана треба да погине непријатељ римског народа. Сматрајући да је то Константин, Максенције је био заведен пророчанством,¹⁸ које му је двосмисленошћу наговештавало да и он може бити жртва. Иако је у овом опису Лактанције, у ствари, у оквиру обрасца вишезначних порука које прорицатељи шаљу онима који су заинтересовани да сазнају своју будућност, варирао познату двосмислену поруку коју је Делфијско пророчиште дало лидијском краљу Крезу пре његове одлуке да нападне Персију,¹⁹ његово тумачење истиче супериорност хришћанске визије над паганским прорицањем. Порука текста је исправност Константинове одлуке донете након указане визије и доживљеног сна. У односу на вишесмисленост паганског прорицања на основу читања гаталачких симбола, исписане речи из провиђења и Христов глас у сновиђењу јасни су знаци који укидају сваку нејасноћу. Поверовавши у Бога који му је показао знак са којим ће победити, Константин добија поуздање да се у савезу са њим и судбина може променити. Придајући прави значај знаку хришћанском бога, без чије помоћи не би била извојевана победа, показано је коме треба поклонити своју веру.

¹⁸ Лактанције, *Ibid*, 147-148.

¹⁹ Добивши одговор: „да ће се, ако поведе рат против Персијанаца, велико краљевство срушити“, Крез је поруку разумео да ће победити, али је исход његовог похода био поразан и уместо очекиваног персијског, срушено је његово царство. - *Херодотова историја*, Нови Сад, 1966, 27.

Bojan Jovanović
THE LEGEND OF CONSTANTINE'S DREAM

Critical events that determined the course of subsequent historical events also include the Battle of the Milvian Bridge between Constantine and Maxentius in 312. Constantine's victory over his rival, which enabled him to conquer Rome and then the whole empire, was interpreted as an affection of the Christian God. That affection has been expressed in the form of appearance of a vision and dream that he would win in the Christian sign if he accepted it and marked with it the shields of his soldiers. Considered to be a historical event which then turned into a legend, the annunciation was interpreted literally and uncritically, and such attitude towards this legend contributed to its celebration as an event that in Nis got also a monument landmark. Analysing sources and looking at historical context after the Edict of Milan, the author argues that it belongs to the Christian legend which has been presented as an event.